

SKJ U MEĐUNARODNOM RADNIČKOM POKRETU — PROTIV MONOLITIZMA

PISMO CK SKJ POVODOM DEKLARACIJE 12 KOMUNISTIČKIH PARTIJA ORGANIZACIJAMA I ČLANOVIMA SKJ

7. decembra 1957.

Na poziv CK KP Sovjetskog Saveza i Vlade SSSR-a određena je partijsko-državna delegacija koja je zastupala CK Saveza komunista i Izvršno veće FNRJ na proslavi 40-godišnjice oktobarske socijalističke revolucije. Delegacija je boravila u Sovjetskom Savezu od 5. do 20. novembra 1957. godine.

Pored zvaničnog dela proslave u Moskvi su održana dva savetovanja komunističkih i radničkih partija. Na prvom savetovanju je učestvovalo dvanaest komunističkih i radničkih partija socijalističkih zemalja, na kome je prihvaćen tekst Deklaracije, koja je objavljena u našoj dnevnoj štampi u opsežnim izvodima, a u celini u organu Saveza komunista Jugoslavije „Komunistu“. Drugo Savetovanje je održano uz učešće predstavnika sve 64 komunističke i radničke partije, čije su delegacije učestvovala na proslavi 40-togodišnjice oktobarske socijalističke revolucije. Na drugom savetovanju je prihvaćen Manifest mira, čiji je tekst takođe objavljen u našoj štampi. Kao što je poznato delegacija Saveza komunista Jugoslavije na prvom savetovanju nije učestvovala, dok je na drugom savetovanju svih komunističkih i radničkih partija učestvovala i zajedno sa ostalim partijama potpisala Manifest mira.

U cilju obaveštavanja članova i Saveza Komunista, Centralni komitet je na plenumu od 7. decembra odlučio da putem pisma upozna članstvo Saveza komunista Jugoslavije sa razlozima koji su uticali da naša delegacija i rukovodeći organi Saveza komunista zauzmu rezervisan stav i prema prvom savetovanju i Deklaraciji koja je na Savetovanju prihvaćena . . .

Prilikom donošenja takve odluke delegacija se rukovodila sledećim činjenicama:

1) Na svečanoj sednici Vrhovnog sovjeta SSSR povodom 40-togodišnjice oktobarske socijalističke revolucije manifestovano je jedinstvo pogleda na ogroman istorijski značaj oktobarske revolucije, data je pozitivna ocena uspesima koje je postigao Sovjetski Savez u izgradnji socijalizma, pri čemu naročito mesto pripada XX kongresu KPSS, konstatovan je odlučujući napredak u razvitku snaga socijalizma uopšte, istaknut je značaj ogromnih promena u društvu koje su se desile u toku proteklih 40 godina.

2) Savetovanje komunističkih i radničkih partija socijalističkih zemalja kao i prihvatanje nacrtu Deklaracije, umanjuje efekat koji je postignut na svečanoj sednici Vrhovnog sovjeta SSSR, vodi ka ućaurivanju i izolaciji radničkog pokreta socijalističkih zemalja, ne vodi računa o og-

romnim mogućnostima koje danas postoje za jačanje i međusobno povezivanje progresivnih snaga u interesu mira i daljeg razvitka socijalizma.

3) Niz stavova i ocena u Deklaraciji su u suprotnosti sa stavovima koje zastupa Savez komunista Jugoslavije. Postoji različito gledanje na problem vojnih blokova. Savez komunista Jugoslavije realistički gleda na činjenicu postojanja blokova, kao i na uzroke koji su doveli do stvaranja vojnih saveza i paktova. Međutim, naš stav podrazumeva ujedno vođenje takve politike koja bi postepeno stvarala situaciju u kojoj bi vojni paktovi i blokovi bili prevaziđeni i u kojoj bi za sve ljude bilo jasno da politika podele sveta na blokove pripada prošlosti. Postoji takođe različito gledanje na shvatanje pojma socijalistički lager i socijalistički svet. Po našem shvatanju socijalizam nije danas identičan sa državnim granicama socijalističkih zemalja, on je u stvarnosti mnogo širi i predstavlja jedinstven proces kretanja društva ka novim, socijalističkim društvenim odnosima. Postoje razlike u shvatanju pojma rukovodeće uloge Sovjetskog Saveza u međunarodnom radničkom pokretu, kao i u odnosima među socijalističkim zemljama. Sovjetski Savez kao najveća i najjača socijalistička zemlja ima najveće obaveze i najveću odgovornost, ali to, po našem shvatanju, ne znači da je SSSR i KP Sovjetskog Saveza arbitar po idejnim, organizacionim i drugim pitanjima borbe za razvitak i jačanje socijalizma u svetu. Danas, kada socijalizam postaje praksa stotine i stotine miliona ljudi, može se manje nego ikada rukovoditi borbom za socijalizam na stari način, putem direktiva iz jednog centra. Pogotovo SKJ ne može da prihvati tezu da u ideološkim pitanjima, u pitanjima daljeg razvitka i primene marksizma-lenjinizma, može bilo kojoj partiji da se prizna uloga arbitra. To su pitanja koja svaka partija treba samostalno da rešava unutar svojih redova, učeći se na sopstvenim iskustvima i na iskustvima čitavog međunarodnog razvitka socijalizma. Dosadašnje iskustvo je više nego jedanput potvrdilo da je praksa, sam život, najbolji sudija ispravnosti ili pogrešnosti pojedinih ideoloških, organizacionih i drugih postavki.

4) U Deklaraciji je pitanje borbe protiv revizionizma postavljeno na takav način, da ne doprinosi pravilnom uočavanju tog problema, dok s druge strane znači indirektnu osudu stavova i prakse, kako Saveza komunista Jugoslavije tako i nekih drugih komunističkih partija. U isto vreme se ne podvrgava kritici ona stvarna revizija marksizma-lenjinizma, koji su izvršili Staljin i razni dogmatičari. Potpisivanje takve Deklaracije značilo bi prihvatiti sva ona štetna shvatanja i često zlonamerna тумачenja naše stvarnosti. Savez komunista Jugoslavije se uvek borio i boriće se protiv revizionizma, kako onog koji proizilazi iz tendencija ka buržoaskoj restauraciji, tako i onog koji izvire iz birokratskog dogmatizma, ali ne na apstraktan način, već konkretno na pojavama i činjenicama. Međutim, način na koji se to pitanje tretira u Deklaraciji, još nas više ubeđuje da povika protiv revizionizma ne nanosi mnogo štete pravom revizionizmu, a najčešće služi da se suzbije svaki ozbiljniji pokušaj da se sadašnja stvarnost objasni sa pozicija dijalektičkog materijalizma i marksističkog gledanja na probleme i pojave. Zbog toga nije slučajno da je u Deklaraciji potreba borbe protiv dogmatizma spomenuta na manje-više formalan način.

5) Od normalizacije naših odnosa sa Sovjetskim Savezom i drugim istočno-evropskim zemljama, kao i od uspostave odnosa sa komunističkim i radničkim partijama tih zemalja prošlo je svega dve godine. U to-

ku te dve godine naši odnosi su se razvijali povoljno sa Komunističkom partijom SSSR-a, kao i nekim drugim partijama, dok sa partijama nekih zemalja još uvek u stvari ne postoje nikakvi kontakti. U međuvremenu protiv Saveza komunista vođena je, naročito krajem prošle godine i početkom ove godine, veoma intenzivna kampanja. Ta kampanja je nastavljena, iako u mnogo manjem obimu, uoči same proslave 40-te godišnjice oktobarske revolucije. Brošura Envera Hodže, koja je izašla u Moskvi u nakladi Državnog izdavačkog preduzeća u sto hiljada primeraka u septembru ove godine, brošura Ripa u Mađarskoj, niz članaka i javnih predavanja o Jugoslaviji u nekim socijalističkim zemljama itd. pokazuju da nema potpune otvorenosti i iskrenosti kod nekih partija ili rukovodilaca prema socijalističkoj Jugoslaviji i Savezu komunista Jugoslavije. Naprotiv, naša iskrena želja i stvarna nastojanja da se u principijelnim diskusijama postigne normalizacija odnosa, prikazuje se kao naša kapitulacija, priznavanje grešaka i slično. Zbog toga bi naše potpisivanje Deklaracije u kojoj se ističe jedinstvo pogleda i stavova po svim pitanjima bilo nerealno i prikrivalo bi određene razlike u stavovima, što bi nesumnjivo samo štetilo razvitku saradnje kakva treba da postoji između socijalističkih zemalja.

6) Neke komunističke partije zastupaju gledište da je potrebno obnoviti višepartijsku saradnju u formama koje liče na forme saradnje bivšeg Kominforma. To je donekle našlo odraza i u projektu Deklaracije. CK Saveza komunista Jugoslavije, poučen iskustvom iz nedavne prošlosti, protiv je obnavljanja starih kominformističkih formi saradnje.

7) Potpisivanje jedne takve Deklaracije, po našoj oceni nanelo bi štetu i sadašnjim spoljnopolitičkim pozicijama i ugledu koji Jugoslavija uživa u svetu, dovelo bi u sumnju naše principijelne stavove u unutrašnjoj i spoljnoj politici. To bi štetilo ne samo Jugoslaviji, već i stvari socijalizma u celini, jer pozicije naše zemlje i ugled koji je stekla koriste i mogu da koriste samo socijalizmu.

To su osnovni razlozi koji su rukovodili našu delegaciju da ne učestvuje na savetovanju predstavnika komunističkih i radničkih partija socijalističkih zemalja i da ne potpiše tekst Deklaracije.

Učestvovanje naše delegacije na drugom savetovanju i prihvatanje Manifesta mira, po oceni CK bilo je korisno. Samo savetovanje je bilo odraz sadašnjeg stanja u komunističkim partijama, jer su na njemu došla do izražaja kako dogmatska shvatanja, tako i shvatanja koja doprinose sagledavanju savremenih problema ...

B. Petranović, C. štrbac. *Istorija Socijalističke Jugoslavije, 272—275.*

ODLUKA IZVRŠNOG KOMITETA CK SKJ POVODOM IZJAVE 81 KOMUNISTIČKE I RADNIČKE PARTIJE

10. februara 1961.

Početkom decembra 1960. godine objavljena je Izjava sa savetovanja komunističkih i radničkih partija, koje je u novembru održano u Moskvi.

Kao što je poznato, u tom dokumentu je još jedanput izvršen veoma grub napad na Savez komunista Jugoslavije, na našu spoljnu i unutrašnju politiku, na socijalističku Jugoslaviju u celini.

Pod firmom „ideološke diskusije“, na bazi Izjave sa savetovanja, povela se u stvari smišljena akcija s određenim političkim sadržajem. Takva akcija u praksi podriđa saradnju između naše zemlje i ostalih socijalističkih zemalja, potkopavajući i otežavajući većinu, kako naših tako i drugih predloga i inicijativa za dalje poboljšanje i unapređenje međusobnih odnosa...

Izvršni komitet Centralnog komiteta SKJ, u želji da ograniči negativne posledice ovakvog napada, sveo je našu reakciju na najmanju moguću meru.

Međutim, ova naša suzdržljivost izgleda da se potpuno pogrešno tumači.

To se ogleda u činjenici da se za proteklo vreme od objavljivanja Izjave kampanja protiv socijalističke Jugoslavije nastavila i pooštrila ne samo u Narodnoj Republici Kini i Albaniji, već i u Sovjetskom Savezu i nekim drugim zemljama i partijama . . .

Suočen s takvim razvojem kampanje, Izvršni komitet Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije je odlučio da se objavi referat druga Veljka Vlahovića, podnet na proširenoj sednici Izvršnog komiteta 10. februara, kako bi se s njim upoznale organizacije i članstvo Saveza komunista Jugoslavije, kao i članstvo drugih društveno-političkih organizacija.

Komunist, 23. februar 1961.

PISMO PREDSEDNIŠTVA I IZVRŠNOG KOMITETA CK SKJ — CK KP ČEHOSLOVACKE POVODOM KONFERENCIJE KOMUNISTIČKIH I RADNIČKIH PARTIJA EVROPE U KARLOVIM VARIMA

18. aprila 1967.

... Na sednici Predsedništva i Izvršnog komiteta CK SKJ svestrano je razmotren značaj Konferencije, pre svega sa stanovišta njenog doprinosa jačanju saradnje i bezbednosti u Evropi, potpunijoj mobilizaciji i aktivizaciji onih mnogobrojnih snaga koje bi mogle uticati na dalje sređivanje evropskih prilika i učvršćenje mira u svetu, kao i budućem razvoju odnosa u međunarodnom radničkom pokretu.

Šesta plenarna sednica CK SKJ, održana 10. januara ove godine, takođe je istakla poznate principe SKJ o saradnji i odnosima u međunarodnom radničkom pokretu. Ti stavovi Saveza komunista Jugoslavije izneti su i kroz mnogobrojne susrete i razgovore predstavnika Saveza komunista Jugoslavije sa drugim komunističkim partijama.

Smatrajući multilateralne dogovore jednim od mogućih i korisnih oblika saradnje među zainteresovanim KP, svoj odnos prema takvim skupovima SKJ je pre svega određivao prema sadržaju, karakteru, ciljevima i neposrednim rezultatima koji bi proizašli iz njih.

Upravo sa tih pozicija Savez komunista Jugoslavije je formulisao svoje osnovne stavove i prema Konferenciji evropskih KP u Karlovim Varima, nadajući se da će se potražiti i naći takvi oblici rada Konferencije koji bi omogućili saradnju SKJ i pored ozbiljnih primedaba na pripreme i predviđeni način rada.

Savez komunista Jugoslavije je u mnogobrojnim susretima sa predstavnicima ostalih partija predlagao da se u međuvremenu obave svestrana razmena mišljenja među komunističkim partijama Evrope, da se što bolje uoče i što dublje prouče problemi o kojima bi se raspravljalo i da se putem uzajamnih konsultacija i razmene gledišta dođe do razjašnjavanja suštinskih pitanja i time stvore povoljni uslovi za postizanje maksimalno mogućih pozitivnih rezultata na tako značajnom skupu komunističkih partija.

Rukovođen istim pobudama, Savez komunista Jugoslavije je izneo svoje rezerve na metod i način sazivanja i pripreme za Konferenciju, a isto tako i ozbiljnije primedbe na ocenu evropske situacije datu u tekstu Prednacrt deklaracije izrađene za sastanak Redakcione komisije u Varšavi.

Dosledno tome, Savez komunista Jugoslavije je i dalje održao svoj aktivan odnos prema problemima koji su pokrenuti u vezi sa Konferencijom. Tako je on prešao i preko činjenice da nije pozvan na sastanak Redakcione komisije u Varšavi i da mu nije uručen Prednacrt deklaracije, čime je SKJ, nezavisno od svoje volje, doveden u situaciju da ne učestvuje na tom sastanku.

U želji da na konstruktivan način prevaziđe stvoreno stanje, Savez komunista Jugoslavije, a i neke druge komunističke partije, pokrenuli su inicijativu za bilateralne susrete. Tom prilikom izvršena je korisna razmena mišljenja i uloženi ne mali trud da se dođe do razjašnjavanja stavova i na taj način stvore što povoljniji uslovi za zajedničko sagledavanje mogućnosti unapređenja evropske saradnje i bezbednosti ...

SKJ smatra da bi svako sužavanje borbe za mir i sporazumevanje među evropskim zemljama moglo samo da ima nepovoljno dejstvo na okupljanje demokratskih snaga koje su spremne da se bore za te ciljeve, da oslabi osnovu na kojoj komunisti i ostale progresivne i miroljubive snage pojedinih evropskih zemalja već veoma uspešno deluju i, u krajnjoj liniji, da olakša akciju reakcionarnih i hladnoratovskih krugova.

Jedinstvo akcije komunističkih partija, po našem mišljenju, treba da bude izraženo u usmerenosti ka ciljevima o kojima smo upravo govorili: učvršćenje mira, daljeg razvoja saradnje među evropskim narodima i borbe protiv agresivnih i reakcionarnih tendencija u evropskoj politici. SKJ smatra da je nezavisnost u određivanju sopstvene politike prvi i neophodni uslov za razvoj svake komunističke partije i vodeću političku snagu u okviru sopstvene radničke klase i sopstvene zemlje, da samo ona može obezbediti punu odgovornost partije pred narodom i neophodno poverenje masa u partiju ...

Usvajajući taj zaključak, SKJ ponovo podvlači svoju duboku zainteresovanost za dalji razvoj i produbljivanje saradnje između Saveza komunista Jugoslavije i drugih komunističkih pokreta na principima nezavisnosti i ravnopravnosti. SKJ takođe ističe svoju spremnost da i dalje saraduje u svim aktivnostima komunističkih partija i ostalih progresivnih snaga koje su usmerene na jačanje međuevropske saradnje, afirmaciju principa aktivne koegzistencije i učvršćenje mira i bezbednosti u Evropi i svetu ...

IZJAVA PREDSEDNIKA TITA POVODOM UPADA TRUPA SSSR, DR NBMAŃKE, POLJSKE, MAĐARSKE I BUGARSKE U ČEHOSLOVAČKU

Beograd, 21. avgusta 1968.

Predsednik Republike Josip Broz Tito dao je na molbu direktora Tanjuga i direktora Televizije Zagreb sledeću izjavu:

„Ulazak stranih vojnih jedinica u čehoslovačku, bez poziva ili odobrenja legalne vlade duboko nas je zabrinuo. Time je narušen — pogažen suverenitet jedne socijalističke zemlje i zadat težak udarac socijalističkim i progresivnim snagama u svijetu.

Za vrijeme mog boravka u Pragu i mog razgovora sa čehoslovačkim rukovodstvom sa drugom Dubčekom na celu, uvjerio sam se da je ono riješeno da se onemoguću svaki pokušaj antisocijalističkih elemenata da ometu normalan razvoj demokratije i socijalističkog razvitka u Čehoslovačkoj.

Zajednički dokument koji je tom prilikom donesen to potvrđuje.

Međutim, poslednjim događajima zajedničke odluke šestorice u Bratislavi jednostrano su anulirane a preduzete su mjere koje će imati dalekosežne i veoma negativne posljedice za čitav revolucionarni pokret u svijetu.”

Pitanje: — U našem narodu je sada velika uznemirenost i očekuju se odluke SKJ. Možete li nešto o tome kazati?

Odgovor: „Danas će se održati sjednica Predsjedništva CK SKJ, a prekstura, 23. avgusta, održaće se sjednica CK SKJ na kojoj će se zauzeti naš stav kako u pogledu događaja u Čehoslovačkoj, tako i o nekim našim unutrašnjim pitanjima.”

Pitanje: — Da li očekujete da bi u našoj zemlji tim povodom moglo doći do manifestacija ili demonstracija?

Odgovor: „Ja mislim, a to je gledište i ostalih drugova iz Predsjedništva, da moramo prije svega sačuvati mir i hladnokrvnost. Zbog toga se neće dozvoliti neke demonstracije koje bi se mogle izroditi u razne provokacije. Naša radnička klasa i narod u cjelini imaju dovoljno drugih mogućnosti da izraze svoje negodovanje protiv takvih postupaka prema jednoj socijalističkoj zemlji.”

Borba, 22. avgust 1968.

IZVRŠNI BIRO O SAVETOVANJU 75 KOMUNISTIČKIH I RADNIČKIH PARTIJA U MOSKVI

Jula 1969.

... Na sednici Izvršnog biroa je ukazano na demokratskiju proceduru u toku priprema i na samom Savetovanju, i na neke druge nove elemente — na primer, znatno veću otvorenost prema javnosti — koji su atmosferu Savetovanja učinili u izvesnoj meri pozitivnijom od atmosfere dosadašnjih skupova ovakve vrste. SKJ pozdravlja činjenicu da osnovni dokument naglašava da neučestvovanje, odnosno učestvovanje na Savetovanju ne treba da utiče na saradnju među komunističkim i radničkim partijama i očekuje da će taj princip biti dosledno poštovan. Takođe, izneto je na sednici, u osnovnom dokumentu nije osuđena nijedna partija, a na Savetovanju je konstatovana i, na određen način, prihva-

ena neizbežnost postojanja razlika u gledanjima između pojedinih partija. Sve ove pojave podstiču i doprinose saradnji komunističkih i radničkih partija, što je od značaja i za međunarodnu saradnju SKJ . . .

Dalja afirmacija socijalizma kao svetskog procesa u sve većoj meri zavisi od sposobnosti subjektivnih socijalističkih snaga da, u teoriji i praksi, izraze potrebe novih i konkretnih uslova, nove progresivne težnje za slobodnijim i humanijim odnosima u društvu, među ljudima u narodima. Afirmacija socijalizma zavisi od toga u kojoj će meri ove snage biti spremne i sposobne da na demokratski način rešavaju probleme unutrašnjeg razvoja, pitanja i protivrečnosti međusobnih odnosa, i razvijaju ravnopravnu međusobnu saradnju i da se na osnovama ravnopravnosti povezuju sa svima onim snagama koje se bore ili su spremne da se bore protiv imperijalizma i svih oblika potčinjavanja, a za obezbeđenje mira i za progres u svetu na osnovama principa miroljubive koegzistencije — što je bitan sastavni deo politike SKJ — predstavlja storijsku šansu socijalizma da se afirmiše kao istinska snaga u borbi za mir, ravnopravnost naroda i progres u svetu.

Međutim, u formulisanoj takve politike — istaknuto je na sastanku Izvršnog biroa — savetovanje je prihvatilo niz stavova koji nisu, po našem mišljenju, u skladu sa potrebama savremene revolucionarne i antiimperijalističke borbe, pa su se zato o tim pitanjima, i na samom Savetovanju, ispoljile osetne razlike u stavovima učesnika.

Kao što smo to i ranije činili — ukazano je na sastanku — mi pozitivno ocenjujemo ona kretanja, stavove, mišljenja, predloge, koji su se manifestovali i došli do izražaja u radu Savetovanja, a koje tumačimo kao doprinos jačanju i razvijanju ravnopravne saradnje komunističkih i radničkih partija u borbi protiv imperijalizma, za mir i miroljubivu koegzistenciju, za progres i socijalizam. Istovremeno mi zadržavamo svoje kritičko mišljenje o onim tendencijama, stavovima, predlozima i zaključcima koji, po našem uverenju, ne doprinose ovim ciljevima.

Savetovanje nije posvetilo dužnu pažnju — bar ne u dokumentima U- utvrđivanju izvora i analiza razmimoilaženja među partijama i pokretima, i posebno među socijalističkim zemljama, kao i odnosima među tim zemljama. Zbog toga ono nije ni dalo odgovore koji bi objašnjavali postojeće probleme i ukazivali na rešenja. Pri tome je Savetovanje potpuno činjenicu da je za savremenu antiimperijalističku borbu od bitnog značaja kakvi su odnosi među socijalističkim zemljama i kakvi su rezultati razvoja socijalističkih odnosa među narodima i ljudima upotrebljeni.

Demokratska i svestrana diskusija o bitnim otvorenim pitanjima savremenog socijalizma, po oceni SKJ, predstavlja uslov za progresivno azrešavanje protivrečnosti socijalističkih država kao i protivrečnosti međusobnih odnosa progresivnih partija i pokreta.

Određeni suštinski problemi razvoja socijalističkih zemalja, a posebno ona pitanja iz njihovih međusobnih odnosa, koja imaju snažne implikacije na međunarodne odnose uopšte — na Savetovanju su, po našem mišljenju, tretirana u mnogo čemu na način koji ne pogoduje njihovom uspešnom razrešavanju, istaknuto je na sednici Izvršnog biroa.

U vezi s tim, na sastanku je ukazano na intervenciju pet zemalja /aršavskog ugovora u ČSSR, na način tretiranja tog pitanja i podvučeno da je SKJ izneo svoja poznata gledanja na Desetoj sednici CK SKJ i na Devetom kongresu . . .

Izvršni biro je konstatovao da Savetovanje nije posvetilo nikakvu pažnju politici nesvrstavanja, koja se u praksi potvrdila kao jedan od najznačajnijih i trajnih međunarodnih faktora borbe za mir, ravnopravnost naroda i demokratizovanje međunarodnih odnosa na bazi prevazi- laženja blokova. Zaobilaženje politike nesvrstavanja odražava i nerazu- mevanje suštine savremene borbe za mir i progres, nesagledavanje du- bokih promena koje su se desile i dešavaju se u svetu i zapostavljanje naraslih snaga sposobnih da tu borbu i dalje uspešno vode. To otežava efikasniju borbu protiv imperijalizma i svake politike sa pozicija sile.

Razmatrajući prilaz koji je većina KP na Savetovanju imala pre- ma pitanjima internacionalizma, na sastanku je istaknuto da SKJ ne pri- hvata suprotstavljanje ili isticanje primarnosti „opštih“ interesa soci- jalizma nad autentičnim nacionalnim interesima. Naše je uverenje da u međusobnim odnosima svih država i partija mogu da važe samo one međusobne odgovornosti i oni oblici solidarnosti, saradnje i pomoći o kojima se one slobodno, ravnopravno i dobrovoljno dogovore, podvuče- no je na sastanku Izvršnog biroa ...

Na sednici je ukazano da osnovni dokument, usvojen na Saveto- vanju, sadrži određene kompromise i negativne recidive iz prošlosti, što omogućava njegovo različito tumačenje. SKJ se, posebno, ne može slo- žiti sa onim ocenama kretanja u savremenom svetu koje nose pečat blo- kovskog prilaza ovim problemima ...

Izvršni biro je ocenio kao vrlo štetne pojedine pokušaje da se na- še neučestvovanje na Savetovanju, naše autonomno zauzimanje stavova, naša shvatanja o izgradnji socijalizma i uopšte naša nezvisna i nesvrst- na politika, uzimaju kao povod za ocene o navodnom zaoštavanju odnosa SKJ sa drugim komunističkim partijama i socijalističkim zem- ljama ...

Komunist, 17. jul 1969.

DOKUMENT BERLINSKE KONFERENCIJE EVROPSKIH KOMUNISTIČKIH I RADNIČKIH PARTIJA

29—30. juna 1976.

. . U Berlinu, glavnom gradu Nemačke Demokratske Republike odr- žana je 29. i 30. juna 1976. godine Konferencija dvadeset devet komu- nističkih i radničkih partija Evrope. Na Konferenciji su učestvovale delegacije sledećih partija:

UČESNICI KONFERENCIJE

Komunistička partija Belgije — zamenik predsednika Žan Tera,
Bugarska komunistička partija — prvi sekretar CK Todor Živkov,
Komunistička partija Danske — predsednik Knud Jespersen,
Nemačka komunistička partija — predsednik Herbert Miz,
Jedinstvena socijalistička partija Nemačke — generalni sekretar
OK Erih Honeker,
Komunistička partija Finske — predsednik Arne Sarinen,
Francuska komunistička partija — generalni sekretar Zorž Marše,
Komunistička partija Grčke — prvi sekretar CK Harilaos Flora-
kis,

Komunistička partija Velike Britanije — generalni sekretar Gordon Meklenan,

Komunistička partija Irske — generalni sekretar Majki Orajordin,
Italijanska komunistička partija — generalni sekretar Enriko Berlinguer,

Savez komunista Jugoslavije — predsednik Josip Broz Tito,
Komunistička partija Luksemburga — predsednik Dominik Irbani,
Komunistička partija Holandije — predsednik Henk Hekstra,
Komunistička partija Norveške — predsednik Martin Gunar Knutsen,

Komunistička partija Austrije — predsednik Franc Muri,
Poljska ujedinjena radnička partija — prvi sekretar Edvard Gjerrek,

Komunistička partija Portugalije — generalni sekretar Alvaro Kulišal,

Rumunska komunistička partija — generalni sekretar Nikolae Ceaușescu,

Komunistička partija San Marina — predsednik Ermengildo Gasperoni,

Leva komunistička partija Švedske — predsednik Lars Verner,
Partija rada Švajcarske — član Politbiroa i sekretar CK Jakob Lehlajter,

Komunistička partija Sovjetskog Saveza — generalni sekretar CK Leonid iBrežnjev,

Komunistička partija Španije — generalni sekretar Santjago Karišjo,

Komunistička partija Cehoslovačke — generalni sekretar CK Gustav Husak,

Komunistička partija Turske — generalni sekretar CK J. Bilen,
Mađarska socijalistička radnička partija — prvi sekretar CK Janoš Kadar,

Jedinstvena socijalistička partija Zapadnog Berlina — zamenik predsednika partije Erih Citler,

Napredna radnička partija Kipra (AKEL) — član Politbiroa CK Kristo Petas.

Predstavnici ovih partija razmenili su mišljenja o ograničenom krugu pitanja koja se tiču borbe za mir, bezbednosti, saradnje i društvenog progressa u Evropi. Postizanju ovih ciljeva voljna je da doprinese svaka od partija učesnica na Konferenciji.

Učesnici Konferencije podvlače čvrstu rešenost svojih partija da i ubuduće, na osnovi političke linije koja je potpuno samostalno i nezavisno razrađena i usvojena od strane svake partije u skladu sa društveno-ekonomskim i političkim uslovima i nacionalnim osobenostima svake zemlje, vode doslednu borbu da bi postigli ciljeve mira, demokratije i društvenog progressa, što odgovara opštim interesima radničke klase, demokratskih snaga i narodnih masa svih zemalja.

Sa svom opredeljenošću oni izjavljuju da politika miroljubive koegzistencije, aktivna saradnja država, nezavisnost od njihovog društvenog uređenja i popuštanje međunarodne zategnutosti odgovaraju kako interesima svakog naroda, tako i progressu čitavog čovečanstva i nikako ne znače politički i društveni status quo u raznim zemljama, već naprotiv, stvaraju najbolje uslove za razvoj borbe radničke klase i svih demokratskih snaga, za afirmaciju neotuđivog prava svakog naroda da slobodno

bira put svoga razvoja i ide tim putem, za borbu protiv vladavine monopola, za socijalizam ..

Socijalističke zemlje, pokret nesvrstanih zemalja, revolucionarne i progresivne snage u zemljama u razvoju, kao i radnički i demokratski pokret bore se za afirmaciju novih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa na osnovi pravde i ravnopravnosti. Sve šire političke i ekonomske snage u kapitalističkim zemljama takode daju svoj doprinos ostvarenju ovog zahteva našeg vremena. Takvi odnosi služe stvari mira, popuštanja zategnutosti i društvenog progressa u celom svetu i u potpunosti interesima radničke klase i narodnih masa Evrope ...

Komunističke i radničke partije zastupljene na Konferenciji zalažu se za konstruktivan dijalog sa svim demokratskim snagama, uz puno očuvanje samosvojnosti i samostalnosti svih ovih snaga, da bi se postigla plodna saradnja u borbi za mir, bezbednost i društveni progres. One se obraćaju radničkoj klasi, seljacima, srednjim slojevima, predstavnicima nauke i kulture, ženama, omladini, svim progresivnim demokratskim i miroljubivim snagama i partijama, demokratskim masovnim organizacijama sa pozivom da pojačaju svoje napore u interesu mirne budućnosti i procvata nacija i naroda našeg kontinenta ..¹

Borba, 3. jul 1976.

¹ Događaji u Mađarskoj oktobra 1956. privremeno su prekinuli razvoj odnosa Jugoslavije sa SSSR-om i drugim socijalističkim državama. Predsednik Tito je, govoreći u Puli 11. novembra, označio prvu sovjetsku intervenciju u Mađarskoj kao nepotrebnu, a drugu za „nužnu“ pred alternativom „pokolja“ i „građanskog rata“, odnosno mešanja Zapada i ponovnog dolaska hortijevaca na vlast. Staljinističke snage napadale su, međutim, Jugoslaviju za podstrekanje nemira u Mađarskoj. Davanje azila bivšem predsedniku mađarske vlade Imre Nađu u njegovim saradnicima u jugoslovenskoj ambasadi u Budimpešti dovelo je do zatezanja odnosa sa drugim socijalističkim zemljama. Nađ i njegovi saradnici napustili su Ambasadu FNRJ 22. novembra 1956, pošto im je prethodno vlada Janoša Kadara garantovala bezbednost; ali, uprkos tim garantijama, bivši predsednik je kasnije pogubljen. Događaji u Poljskoj, oktobra 1956, služili su takode za napade na jugoslovenski revizionizam i mešanje u poslove socijalističkih država podsticanjem samoupravnih tendencija. Do smirivanja je došlo posle Hruščovljevog obračuna sa staljinističkim jezgrom u KPSS. Na sastanku Tita i Hruščova u blizini Bukurešta, avgusta 1957, potvrđena je aktuelnost Beogradske i Moskovske deklaracije. Razvoj jugoslovenskih odnosa sa socijalističkim državama usporen je novembra 1957, posle Savetovanja komunističkih i radničkih partija u Moskvi, na kojem su stavovi SKJ proglašeni za revizionističke. Delegacija SKJ je odbila da potpiše Deklaraciju 12 komunističkih i radničkih partija socijalističkih zemalja, koja je počivala na principu monolitizma u ime „viših interesa“. Objavljivanje Nacrta programa SKJ dočekano je napadima u štampi socijalističkih zemalja. Sovjetska vlada počela je da otkazuje investicione sporazume, smanjujući na taj način robnu razmenu drugih socijalističkih država sa Jugoslavijom. Ponovio se u malom pritisak iz vremena IB-a, ali u jednoj sasvim novoj situaciji koja nije mogla ozbiljnije ugroziti pozicije Jugoslavije. SKJ su napadali i kineski komunisti. Novo međunarodno savetovanje komunističkih i radničkih partija (Savetovanje 81 partije) u Moskvi krajem 1960. donelo je Izjavu u kojoj je Jugoslavija oštro napadnuta. SKJ je osuđen za oportunistizam i revizionizam, za izdaju marksizma-lenjinizma, odvajanje Jugoslavije od socijalističkog lagersa. Obnavljajući napade na SKJ, sovjetska partija je pokušavala da sačuva jedinstvo međunarodnog komunističkog pokreta u vreme kada je ono već bilo ozbiljno napuklo usled pogoršavanja odnosa između Kine i ostalih socijalističkih država, sem Albanije, koje su podržavale i sledile politiku SSSR-a. Rascep je, međutim, bio otvoren i nije se mogao otkloniti žrtvovanjem Jugoslavije. Sukob između KPSS i KP Kine, koji je dugo tinjao, buknuo je 1961. Napadajući KPSS, Kineska partija je na nišan uzela i SKJ. Antijugoslovenska kampanja bila je, međutim, kratkog daha. Tako je već 1962—1963. došlo do obnavljanja kontakta između

Tita i Hruščova. SKJ se već više od jedne decenije nalazio usamljen u prvom Erontu borbe za ravnopravne odnose među državama i partijama. Svojom bor-
bom se suprotstavljao poistovećivanju staljinizma i socijalizma. Jugoslovenski ko-
munisti odbacivali su staljinističku isključivost i izolacionizam. Zalaganjem za
solidarnost jednakih i ravnopravnih subjekata osujećivali su hegemonizam pri-
krivan proleterskim internacionalizmom. Pomažući antidogmatske snage u ko-
munističkom pokretu, SKJ se borio protiv nasleđa i prakse staljinizma, što je
smatrao svojom internacionalnom obavezom.

SKJ se u međunarodnom komunističkom i radničkom pokretu teorijski i
praktično zalagao za samostalnu nacionalnu strategiju u borbi za socijalizam,
odbacujući obaveznu i jedinstvenu idejno-političku liniju u ma kojem vidu.
Jugoslovenski komunisti su priznavali različite puteve te borbe, smatrali da
delatnost svake partije zavisi od nacionalnih uslova, isticali razlike kao izraz
neravnomernog razvitka socijalizma — i, samim tim, suprotstavljali se diri-
govanju celokupnim komunističkim pokretom iz nekog međunarodnog centra.
Jugoslavija se time nije izolovala od borbe progresivnih i revolucionarnih snaga
i svetu. Ona je pokazala akciono jedinstvo sa socijalističkim zemljama u vreme
Lzraelskog napada na arapske zemlje 1967, o čemu svedoči prisustvo Tita na
sastanku rukovodilaca socijalističkih država i partija u Moskvi juna i jula 1967.
rodine u Budimpešti. No rukovodeća tela SKJ ocenila su intervenciju zemalja
Varsavskog ugovora u čehoslovačkoj kao gaženje suvereniteta i teritorijalnog
integriteta jedne nezavisne socijalističke države.

Kasnija savetovanja i dogovore komunističkih partija SKJ je procenji-
vao prema njihovom sadržaju, karakteru, ciljevima i rezultatima. Predstavnici
SKJ nisu učestvovali na Savetovanju evropskih komunističkih partija u Karlo-
vim Varima 1967. o bezbednosti u Evropi, kao ni na savetovanju u Moskvi juna
1969. posvećenom borbi protiv imperijalizma i jedinstva akcije komunističkih
i svih „antiimperijalističkih snaga“.

Delegacija SKJ s Josipom Brozom Titom na čelu prisustvovala je Konferen-
ciji komunističkih i radničkih partija evropskih zemalja održanoj u Berlinu 29. i
50. juna 1976, uz učešće 29 komunističkih i radničkih partija. Na Berlinskoj kon-
ferenciji inaugurisani su upravo oni stavovi u evropskom komunističkom i rad-
ničkom pokretu zbog kojih je 1948. KPJ bila isključena iz njega.